

Sztuczna inteligencja w nieukierunkowanej inwigilacji elektronicznej: nowe zagrożenie dla prywatności czy szansa na zgodność z prawem?

STRESZCZENIE POPULARNONAUKOWE

Inwigilacja, jako środek niejawnej obserwacji od wieków jest stosowana do monitorowania aktywności jednostek pozostających w zainteresowaniu organów państwa. Co do zasady można ją podzielić na jednostkową (indywidualną) oraz nieukierunkowaną (określaną także jako niezróżnicowana lub hurtowa, a najczęściej: masowa).

Inwigilacja nieukierunkowana łączona jest z realizacją zadań związanych z bezpieczeństwem państwa. Środek ten bazuje na gromadzeniu dużych zbiorów danych w celu ich późniejszej analizy i ujawniania nieznanymi wcześniej powiązań pomiędzy informacjami. W ten sposób inwigilacja nieukierunkowana pozwala na ujawnianie nowych typów zagrożeń dla bezpieczeństwa publicznego.

Jednym z zasadniczych ograniczeń w stosowaniu tego środka są powracające kontrowersje dotyczące legalności gromadzenia hurtowych ilości danych na temat dużej części społeczeństwa w sytuacji, gdy większość z tych informacji nie ma żadnego związku z faktycznymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa państwa. Teoretycznie jednym z możliwych rozwiązań tego problemu jest wykorzystanie algorytmów uczenia maszynowego (AI) w procesie analizy danych oraz ustalania zakresu gromadzonych informacji.

Celem projektu jest zbadanie wpływu wykorzystania systemów AI na zapewnienie zgodności nieukierunkowanej inwigilacji elektronicznej z europejskim modelem ochrony praw człowieka. W dalszej kolejności - opracowanie prawnych ram regulacji systemów inwigilacji elektronicznej wykorzystujących AI przez organy publiczne w Unii Europejskiej.

Tak zdefiniowany cel projektu wpisuje się w najbardziej aktualny trend europejskiej dyskusji nad przyszłością systemów nieukierunkowanych – dotyczący tzw. inwigilacji algorytmicznej. Dość powiedzieć, że potencjał związany z wykorzystaniem AI w obszarze inwigilacji elektronicznej jest aktywnie badany nie tylko w naukach prawnych, ale również przez służby specjalne wielu państw europejskich, a pierwsze regulacje prawne dotyczące wdrożenia systemów inwigilacji elektronicznej wykorzystujących AI zostały przyjęte w lipcu 2023 we Francji.

Projekt w dużej mierze koncentruje się na płaszczyźnie prawa unijnego (obejmując także inicjatywy legislacyjne oraz orzecznictwo sądów europejskich – TSUE oraz ETPC) oraz modelu regulacyjnego AI-based surveillance rozwijanego w wybranych państwach członkowskich (Niemcy, Francja, Belgia) oraz państwach trzecich (Wielka Brytania, Stany Zjednoczone).

Interdyscyplinarne ujęcie badanego problemu pozwoli na wypracowanie zaktualizowanego modelu prawnej regulacji nieukierunkowanych środków inwigilacyjnych w oparciu o ocenę potencjału regulacyjnego konkretnych technologii AI. Innymi słowy kluczowe odpowiedzi dla ustalenia sposobu regulacji tej klasy systemów inwigilacyjnych zostaną udzielone nie tylko dzięki zastosowaniu klasycznych metod badań stosowanych w naukach prawnych, ale również poprzez wykorzystanie metod charakterystycznych dla nauk technicznych – w tym badań eksperymentalnych.

Ponieważ zakres projektu znajduje się w centrum europejskiej dyskusji dotyczącej legalności stosowania nieukierunkowanych środków inwigilacji elektronicznej, uzyskane wyniki nie tylko w istotny sposób przyczynią się do wzmocnienia mechanizmów ochrony praw człowieka, ale również będą mogły być bezpośrednio wykorzystane w pracach prawodawczych dotyczących regulacji tej technologii w państwach członkowskich oraz na poziomie prawa EU.